

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕГІОНІ

*РИБАЛКО С.В., ДОКТОРАНТ, НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ
ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ», М. КИЇВ*

Постановка проблеми. Залучення інвестицій є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в Україні та покращення добробуту населення. В аграрній сфері залучення інвестицій виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки, гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля. Майже повна зупинка інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що мала місце упродовж 1991-2000 р., призвела до руйнівних процесів у продуктивних силах галузі, проїдання капіталу, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, надходження на український ринок низькоякісних імпортних продовольчих товарів, погіршення рівня якості життя сільського населення та населення країни загалом. Покращення ситуації, що склалася, можливе за умови не лише відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, а й забезпечення рівня інвестиційної активності, яка б дозволила компенсувати нестачу інвестування минулого десятиліття та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах.

Стан вивчення проблеми. Наукові проблеми вивчення інвестиційної привабливості та залучення інвестицій в агропромисловий комплекс досліджувало багато вітчизняних учених: Б.В.Буркинський, В.М.Геець, Б.М.Данилишин, А. В. Дейнеко, М.Я.Дем'яненко, М.І.Долішній, В.В. Ковальов, І.І.Лукинов, А.О.Мармуль, П. Т. Саблук, В.І. Топіха, В.В.Юрчишин та багато інших. Проте тривалий процес реформування АПК вимагає подальшого глибокого дослідження аспектів оцінки інвестиційної привабливості аграрної галузі.

Мета досліджень. Метою дослідження є аналіз оцінки

інвестиційної привабливості аграрного сектору. На основі цього передбачається розробити пропозиції та рекомендації для вирішення проблемних питань даного дослідження.

Результати досліджень. Основні проблеми, що перешкоджають широкомасштабному залученню інвестицій в економіку регіону та потребують вирішення нині є:

- нестабільність законодавчої бази;
- непрогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу;
- низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів;
- негативний інвестиційний імідж країни в цілому;
- низький рівень капіталізації прибутків підприємств;
- нецільове використання амортизаційних фондів;
- відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності;
- відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків;
- відсутність розвиненої фінансово-інвестиційної інфраструктури;
- відсутність ефективного державного регулювання у використанні державного інвестиційного ресурсу.

Враховуючи основні проблеми залучення інвестицій в економіку Миколаївської області визначимо, які фактори впливають на розвиток аграрного сектора економіки. Для діагностики середовища непрямого впливу потрібно оцінити та проаналізувати економічні, технологічні, соціальні, політичні, ринкові та міжнародні фактори, які впливають на залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України. Для цього скористаємося методом PEST – аналізом (табл. 1).

Для оцінки макросередовища ми взяли такі показники, як: умови для економічних контактів з іноземними партнерами; нестабільність законодавчої бази; рівень правового та судового захисту прав іноземних інвесторів; негативний інвестиційний імідж; відсутність координаційного державного центру з питань сприяння залученню іноземних інвестицій; відсутність інформації про інвестиційне середовище; контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки товарів; розробка та впровадження державних програм; бюджетне фінансування;

податкова політика; кредитна політика; інвестиційна політика; падіння темпів виробництва; високий науково-технічний потенціал; впровадження нових технологій; зношеність матеріально-технічної бази; природні ресурси та географічне положення.

Таблиця 1

PEST- аналіз оцінки середовища України для залучення інвестицій в аграрний сектор економіки

Чинники	Ступінь впливу на діяльність підприємств	Характер впливу (+;-)	Інтегральний показник ступеня важливості чинника
1	2	3	4
Політико-правові:			
— умови для економічних контактів з партнерами	3	+	+3
— нестабільність законодавчої бази	3	-	-3
— рівень правового та судового захисту прав іноземних інвесторів	3	-	-3
— негативний інвестиційний імідж	2	-	-2
— низький рівень капіталізації прибутків підприємств	3	-	-3
— відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності	2	-	-2
— відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків	3	-	-3
— відсутність координаційного державного центру з питань сприяння залученню іноземних інвестицій	3	-	-3
— відсутність інформації про інвестиційне середовище	3	-	-3

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
— розробка та впровадження державних програм	3	+	+3
— високі податки, які стягуються з іноземних інвесторів;	2	-	-2
Усього	X	X	-18
Економічні:			
— падіння темпів виробництва	3	-	-3
— бюджетне фінансування	3	+	+3
— податкова політика	2	+	+2
— кредитна політика	3	-	-3
— цінова політика	3	-	-3
— інвестиційна політика	2	-	-2
Усього	X	X	-6
Технологічні:			
— високий науково-технічний потенціал	3	+	+3
— зменшення фінансування науково-містких галузей;	2	-	-2
— впровадження нових технологій	3	+	+3
— зношеність матеріально-технічної бази	3	-	-3
Усього	X	X	+1
Природнокліматичні:			
— природні ресурси	3	+	+3
— географічне положення	3	+	+3
Усього	6		+6
Разом за всіма чинниками	X	X	-18

Оцінивши політичне та правове середовище в якому діють аграрні підприємства Миколаївської області, слід зауважити, що умови для економічних контактів з іноземними партнерами сприятливі. Цей чинник маркетингового середовища отримав +3 бали; контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки товарів - +2; розробка та впровадження державних програм - +2. Інтегральний показник ступеня важливості політико-правового

чинника дорівнює -18. До негативних факторів політико-правового середовища можна віднести нестабільність законодавчої бази, невідповідність прийнятих законів з умовами інвестування.

Щодо економічних чинників, то високі податки в аграрному секторі економіки не приваблюють інвесторів. Недостатнє бюджетне фінансування та нестача коштів у аграрних підприємств регіону змушує їх шукати іноземних інвесторів з “свіжими” інвестиціями. Високий ступінь інфляції також відлякує потенційних інвесторів. Інші фактори більш-менш сприятливі для залучення іноземних інвестицій.

Аграрні підприємства області мають значний науково-технічний потенціал, який, на нашу думку, не використовують в повному обсязі. Однак спостерігається поступове впровадження більш нових технологій та систем.

Природні ресурси та географічне положення – найсприятливіші для ведення сільського господарства, а саме аграрний сектор потребує значних іноземних інвестицій. Іноземні інвестори не бажають вкладати свої кошти в цей сектор економіки через великий ризик неповернення коштів, тому слід звернути увагу саме на зменшення цих ризиків.

В загальному обсязі разом за чинниками маркетингового середовища було отримано інтегральний показник ступеня важливості всіх чинників дорівнює -18. Отже, можна сказати, що середовище, в якому діють інвестори аграрного сектора в більшій мірі сприятливе. Однак існує ряд проблем, що потребують усунення, серед яких: постійні зміни в законодавстві, високі податки, відсутність страхування ризиків, інфляція національної валюти, несприятливі погодні умови.

Поступове формування інвестиційного клімату залежить від поліпшення інвестиційної привабливості. Тому доцільно провести оцінку інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України.

Оцінимо інвестиційну привабливість аграрного виробництва досліджуваної області за допомогою методу SWOT – аналіз (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT – аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України для інвесторів

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> — помірні природно - кліматичні умови для ведення сільськогосподарського виробництва — рельєф території та ґрунти — вигідне географічне розташування області — значний виробничий досвід — різноманітні форми власності — вільна оренда землі та майна — приватизація землі — конкурентоспроможна вартість робочої сили — створення інформаційних матеріалів щодо економічного та інвестиційного потенціалу — проведення семінарів з питань залучення іноземних інвестицій — здійснення супроводжень інвестиційних проєктів 	<ul style="list-style-type: none"> — нестабільність законодавчої бази — незпрогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу — низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів — негативний інвестиційний імідж — низький рівень капіталізації прибутків підприємств — відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності — відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків — відсутність інформації про інвестиційне середовище — високі податки, які стягуються з іноземних інвесторів
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> — співпраця з новими іноземними партнерами — формування позитивного інвестиційного іміджу області — підвищення рівня підготовки інвестиційних проєктів відповідно до вимог міжнародних інвестиційних фондів 	<ul style="list-style-type: none"> — важка прогнозованість рівня інфляції через нестабільність економіки — нерівноправність іноземних та вітчизняних інвесторів — невизначеність українського законодавства

Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки Миколаївської області показав, що він більш-менш стабільний, має значну кількість рентабельних товаровиробників. Інвестиції у дану галузь надходять у незначних обсягах, що пояснюється великим ризиком неповернення коштів, але якщо відповідним чином віднестися до стратегічного управління з боку держави та самих підприємств, то це може призвести до поліпшення ситуації.

На сьогоднішній день немало зроблено для залучення іноземних інвесторів, але поряд з тим існує ряд перешкод, які потребують усунення на шляху до ефективного залучення іноземних коштів. Для оцінки інвестиційної привабливості аграрного виробництва економіки регіону для іноземного інвестора застосуємо метод стандартизації показників. Для його обчислення застосуємо основні економічні показники аграрного виробництва: вартість валової продукції сільського господарства, млн. грн.; темпи росту обсягів продукції сільського господарства, %; сума чистого прибутку (збитку) сільськогосподарських підприємств, млн. грн. за два останні роки. На основі методу стандартизації показників з 25 регіонів України ми визначимо найпривабливіші зони для залучення іноземних інвестицій та визначимо до якої зони відноситься аграрний сектор економіки Миколаївської області. У показниках, які ми обрали є значні перепади, а тому визначити на їх основі найпривабливіші в інвестиційному плані регіони досить складно. Тому для аналізу наявної сукупності інформаційних джерел необхідно їх порівняти (табл. 3).

Таблиця 3

**Ранжування та класифікація регіонів України
за сумою балів показників інвестиційної привабливості
аграрного сектора економіки**

Регіони	Сума балів	Зони інвестиційної привабливості
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Закарпатська	434,571	Зона стратегічної інвестиційної привабливості
АР Крим	425,097	
Хмельницька	416,075	

Продовження таблиці 1

1	2	3
Рівненська	413,910	
Львівська	412,360	
Тернопільська	410,697	
Івано-Франківська	409,055	
Чернівецька	407,125	
Київська	400,247	
Волинська	393,538	Зона середньої інвестиційної привабливості
Чернігівська	384,477	
Полтавська	383,413	
Сумська	382,919	
Черкаська	379,047	
Вінницька	378,037	
Житомирська	376,259	
Харківська	365,227	
Херсонська	357,956	
Дніпропетровська	353,152	
Донецька	349,357	Зона низької інвестиційної привабливості
Запорізька	348,357	
Луганська	347,536	
Кіровоградська	309,726	
Миколаївська	307,069	
Одеська	301,084	

Проаналізувавши показники інвестиційної привабливості сільськогосподарського виробництва за отриманою сумою балів визначимо, які з регіонів України увійдуть до зони стратегічної інвестиційної привабливості (400 балів і вище), зони середньої інвестиційної привабливості (350-400 балів) та до зони низької інвестиційної привабливості (менше 350 балів). До зони стратегічної інвестиційної привабливості ввійшли Закарпатська, Хмельницька, Рівненська, Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька, Київська та Автономна республіка Крим. До зони середньої інвестиційної привабливості – Волинська, Чернігівська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Вінницька,

Житомирська, Харківська, Херсонська та Дніпропетровська області. Зона низької інвестиційної привабливості – Запорізька, Донецька, Луганська, Кіровоградська, Одеська та Миколаївська області.

Оцінюючи інвестиційну привабливість аграрного сектора економіки Миколаївської області в розрізі регіонів України, можна сказати, що він ввійшов до зони низької інвестиційної привабливості лише тому, що в останні два роки зазнав великих збитків через посуху та низьку врожайність сільськогосподарських культур.

Хоча декілька років тому досліджуваний регіон входив до зони стратегічної привабливості. Охарактеризуємо інвестиційну привабливість за допомогою таких чинників, як рівень економічного розвитку, рівень розвитку інвестиційної діяльності, рівень зайнятості та заробітної плати в сільськогосподарському виробництві, рівень розвитку ринкових відносин (оптова торгівля) аграрного сектора економіки регіону.

Аналізуючи галузеву привабливість досліджуваної області за наведеними групами факторів, можна зробити висновок, що в даний час аграрний сектор регіону залишається одним із привабливих галузей економіки, але разом з тим потребує значних іноземних інвестицій. Оцінити інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва економіки Миколаївської області в розрізі регіонів України можна за допомогою матричного підходу. В якості вихідних даних для формування матриці спостережень, яка містить в собі характеристику аналізованих регіонів, пропонуємо використовувати наступні макроекономічні показники: X1-чисельність населення на 01.01.2010 (тис. осіб); X2-зростання сільськогосподарського виробництва (%); X3-обсяг інвестицій в основний капітал сільського господарства (млн. грн.); X4-темпи зростання чистого прибутку сільськогосподарських підприємств (%); X5- обсяг прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор (млн. грн.).

Розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки дозволив отримати числові значення узагальнюючих показників (табл. 4).

Таблиця 4

Значення показників інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки регіонів України

Регіони	Значення показника	Ранжируване значення
АР Крим	0,000	25
Вінницька	0,4287	11
Волинська	0,3101	16
Дніпропетровська	0,9845	2
Донецька	0,9993	1
Житомирська	0,2674	19
Закарпатська	0,2878	17
Запорізька	0,6126	9
Івано-Франківська	0,4176	12
Київська	0,9366	3
Кіровоградська	0,2696	18
Луганська	0,8204	6
Львівська	0,7398	7
Миколаївська	0,3860	13
Одеська	0,8527	5
Полтавська	0,6333	8
Рівненська	0,3158	15
Сумська	0,2672	20
Тернопільська	0,2203	24
Харківська	0,9173	4
Херсонська	0,2543	23
Хмельницька	0,3364	14
Черкаська	0,4378	10
Чернівецька	0,2567	22
Чернігівська	0,2658	21

В результаті проведених розрахунків встановлено, що найбільш привабливими регіонами для іноземного інвестування в аграрний сектор економіки є Донецька, Дніпропетровська, Київська, Харківська та Одеська області. Інвестиційний клімат в даних регіонах характеризується високим соціально-економічним потенціалом, а також найбільшим рівнем урбанізації населення та забезпечення кваліфікованою робочою силою.

До районів з середньою інвестиційною привабливістю аграрного сектора економіки можна віднести Луганську,

Львівську, Полтавську, Запорізьку, Черкаську, Вінницьку, Івано-Франківську, Миколаївську, Рівненську, Волинську, Закарпатську, Кіровоградську, Житомирську та Сумську області. Це пов'язано з тим, що минулий рік був невдалим, з точки зору аграрного виробництва, тому значення показників цих регіонів незначні.

Найменш інвестиційно-привабливими вважаються такі області, як Чернігівська, Чернівецька, Херсонська, Тернопільська та Автономна Республіка Крим.

Миколаївська область поділена на 19 районів. Кожен район вносить вагому частку в розвиток аграрного сектора досліджуваного регіону. Тому доцільно буде оцінити інвестиційну привабливість районів області за обсягами прямих іноземних інвестицій, капітальних інвестицій та фінансовим результатом від звичайної діяльності підприємств. За всіма вище перерахованими показниками визначимо рейтинг районів (табл. 5).

Таблиця 5

**Рейтинг інвестиційної привабливості районів
Миколаївської області**

Райони	Сума балів	Рейтинг
Арбузинський	33100,4	8
Баштанський	44117,6	5
Березанський	41476,3	6
Березнегуватський	6214,2	19
Братський	12222,6	16
Веселинівський	17336,4	11
Вознесенський	32079,6	9
Врадіївський	15496,9	13
Доманівський	17605,6	10
Єланецький	7333,0	18
Жовтневий	253602,4	1
Казанківський	15750,6	12
Кривоозерський	38769,8	7
Миколаївський	184068,1	2
Новобузький	12654,0	15
Новоодеський	9822,3	17
Очаківський	62084,2	3
Первомайський	50885,2	4
Снігурівський	14073,5	14

Оцінюючи рейтинг районів Миколаївської області можна сказати, що найбільш привабливими районами є Жовтневий, який знаходиться на першому місці, на другому – Миколаївський, на третьому - Очаківський. Менш привабливими є Первомайський, Баштанський, Березанський, Кривоозерський, Арбузинський та Вознесенський райони. Найменш привабливим є Березнегуватський район, який знаходиться на останньому місці.

За обсягами вкладання прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області виділимо три групи районів:

- райони стратегічної інвестиційної привабливості;
- райони з середньої інвестиційної привабливості;
- райони низької інвестиційної привабливості.

До першої групи належать Миколаївський, Жовтневий, Первомайський, Очаківський, Кривоозерський та Вознесенський райони. Це пов'язано з їх кращим порівняно з іншими розвиток всіх галузей АПК.

До другої групи – Арбузинський, Веселінівський, Новоодеський та Березанський райони.

Третя група – Врадівський, Доманівський, Братський, Єланецький, Новобузький, Казанський, Баштанський, Березнегуватський та Снігурівський райони. В цих районах розвивається лише сільське господарство, яке представлене в основному фермерськими господарствами.

Висновок. Інвестиційна привабливість аграрного сектора економіки Миколаївської області залежить від багатьох факторів, які прямо чи обернено впливають на неї. За різними показниками нами було здійснено оцінку інвестиційної привабливості аграрного сектора Миколаївської області в розрізі регіонів України та інвестиційну привабливість районів Миколаївської області. Цей аналіз показав, що аграрний сектор економіки Миколаївської області є привабливим для залучення інвестицій.

Оцінюючи інвестиційний клімат області для ефективного залучення інвестицій в аграрний сектор економіки слід наголосити на тому, що залишаються невирішеними питання поінформованості інвесторів щодо можливості вкладати свої кошти, щодо приватизації підприємств державної та комунальної власності, а також не практикується в області дійові форми роботи з інвесторами: бізнес-форуми, «круглі столи», виставки найкращих регіональних проектів.

В процесі нашого дослідження встановлені пріоритетні

напрями капіталовкладень: введення в дію тваринницьких приміщень; будівництво елеваторів, оптово-роздрібних ринків; сільськогосподарської продукції, заводів з альтернативних видів палива; зведення теплиць закритого ґрунту; будівництво комбікормових, силосних та сінажних споруд; рекультивация земель.

Література.

1. Пеструха С.В. Наукові підходи до побудови системи стимулювання інвестування економіки України / С.В.Пеструха, М.М. Колотуша // Актуальні проблеми економіки, - 2008. - №10(65). - С.39-48.

2. Радченко В.А. Роль інвестицій в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва / В.А. Радченко // Економіка АПК. - 2006. - № 1. -С.106-109.

3. Статистичний збірник «Регіони України» 2010 рік Ч.1/ За ред. О.Г. Осауленка. – К: Державний комітет статистики України, 2010. – 367с.